

**ዲሞክራሲያዊ ምንቅስቃሴ ሐርነት ኩናማ ኤርትራ (ዲሞክራሲካዊ)
ዲሞክራሲያዊ መደብ ዕዮ**

መጻውዊ

ሓፋሽ ህዝቢ ኤርትራ ንሰላሳ ዓመት መሪር ዝኾነ ቃልስን ህይወትን ድሕሪ ምክፋል ብ1991 ናጽነት ኣረጋገጹ። እቲ ዝተረጋገጸ ናጽነት ምሉእ ኣይኮነን። መንግስቲ ሻዕቢያ ዲሞክራሲያዊን ፖለቲካዊ መሰላት ህዝቢ ኣገዳ ንህዝቢታትን ብሄራት ኤርትራ ኣብ ቤት ማእሰርቲ ዳጊኑ ክሳብ ሕጂ ኣብ ኸቢድ ስቓይ ይርከቡ። ኤርትራ ናይ ትሽዓተ ብሄራት ቤት ማእሰርቲ ጥራሕ ዘይኮነት፡ ምልክትን ትምክሕትን ዝምዕብለላ ሃገር ኮይና፡ ምልክትን ትምክሕትን ዝምዕብለሉ ጥራይ ዘይኮነ ገጽታ ኤርትራ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ብሕማቅ ንክጥመት ገይሩ። መንግስቲ ሻዕቢያ ነዚ መንገዲ ናተይ ኢሉ ተቐቢሉ ይንቀሳቐስ ብምህላው ኣብ ኤርትራ ሰላም፣ ርግኣትን፣ ቁጠባዊ ዕብዮትን ንክህሉ ዕድል ኣይተረኽበን።

ሀ. ኣብ ፖለቲካዊ መሰላት መዳይ

እዚ ንኤርትራ ዝመርሕ ዘሎ መላኺ መንግስቲ ሻዕቢያ ንኩሎም ፖለቲካዊ መሰላት ብስዕዔ ኣብ ኢዱ ጨቢጦ ስለዝሓዞን ከም እኽሊ ብርብዒት ሰፊሩ ንክህብ ስለዝሃቀነ ብሄራት ኤርትራ ፍሬ ናጽነት ኩሎም ክጥዕሙዎ ኣይተዓደሉን። በዚ ምክንያት እዚ ነዚ ትምክሕተኛ መንግስቲ ዝጸልኡ ወይ ኣንጻሩ ዝንቀሳቐሱ ውድባት ንክህልውን ንክፍጠሩን ግድን ኮይኑ። በዚ ምክንያት እዚ ን30 ዓመታት ዝፈሰሰ ደም ከይኣክል ሕጂ'ውን ደም ንክነፍስስ ተገዲድና ንርከብ።

ብሄራት ኤርትራ ብሙሉኦም መሰል ርእሰ ውሳኔ ብሄራት ክሳብ ምግንጻል ናይ ምርግጋጽ ዕድል መንግስቲ ሻዕቢያ ኣምራሩ ስለዝተቐዎም ነዚ ቅዱስ ዕላማ ክውን ንምግባር ንዝተበገሱ

ኤርትራውያን ከም ጸላእቲ ብምቐጻር ካብ ሃገርም ንክስደዱ ይገብር ኣሎ። ኣብ ኤርትራ ናይ ሰውራዊ ዲሞክራሲ ንፋስ ነጌሱ ብሄራት ብብሓደ ወይ ብውልቀ ጥራይ ዘይኮነ ብእኩብ ክረኽቡዎ ዝግብኦም መሰላት ንክይረኽቡ መንግስቲ ሻዕቢያ ብጭራሽ ተሓሲሙ ኣገዳዎ ይርከብ። ኤርትራዊ ኩናማ ብኩናማነቱ ማንነቱ ንክረጋግጽን ቋንቋኡን ባህሉ ንክማዕብልን ባዕሉ ንባዕሉ ናይ ምምሕዳር መሰል ሃሊዶም ምስ ካልኦት ብሄራት ኤርትራ ብማዕርነት ንክነብር ብሰውራዊ ዲሞክራሲያዊ መንገዲ ጥራሕ ምዃኑ ፈሊጡ ሻዕቢያ ነዚ ዕድል'ውን ዓጺዶም ይርከብ። ብሄራት መሰል ርእሰ ውሳኔ ክሳብ ናይ ምግንጻል መሰል ሃሊዶምም ብሄራዊ ሓድነቶም ክረጋግጹን ነዚ ተጠቂሞም ንናይ ሃገር ርግኣትን ቅሳነትን፡ ምዕባለ ከይሰርሑን መንግስቲ ሻዕቢያ ብኹሉ ሸነኽ ከም ነውሪ ብምሕሳብ ተሓሲሙዎ ኣሎ። መሰል ርእሰ ውሳኔ ክሳብ ናይ ምግንጻል መትከል እንተተጠቂሞም ሓድነት ህዝቢ ኤርትራ ኮነ ብሄራት ከምዘይፈርስ ሻዕቢያ ኣዳዕዲዑ ይፍለጡምበር ብሄራዊ ውደባ ኮነ መሰል ርእሰ ውሳኔ ክሳብ ምግንጻል ዝብል ዕላማን ናይ ቃልሲ ኣንፈትን ብመንግስቲ ሻዕቢያ ዘይናቱ ትርጉም ስለዝተዋህቦ ክዕወት ኣይከኣለን። ህዝቢ ኤርትራ ብድልዎቱ ቋንቋኡን ባህሉን ኣማዕቢሉ ከባቢኡ

ብዲሞክራሲያዊ መንገዲ ንክመሓዳርን ሓድነቱ ሓሊዶ ንክንግዝን እቲ እንኮ ኣማራጺ መንገዲ ሰውራዊ ዲሞክራሲ መስመር ምዃኑ ርዱእ እዩ።

ስለዚ መሰል ርእሰ ውሳኔ ክሳብ ምግንጻል ዝብል ፖለቲካዊ ኣምር ንሃገራዊን ብሄራዊን ሓድነት ዋሕስ ብምዃኑ ሰብኣዊን ዲሞክራሲያዊን መሰላት ህዝቢ ኤርትራ ብሙሉእነት ዝረጋገጸ በዚ መንገዲ ምስ እንክተል ጥራሕ ምዃኑ ዲሞክራሲ ይኣምን። ሰብኣዊ ኮነ ዲሞክራሲያዊ መሰላት ኣብ ክሊ ውልቀሳባት ጥራይ ዘይኮነስ ካብኡ ንላዕሊ ካብ ምትእክኻብ ጀሚሩ ክሳብ ህዝቢታት ክግለጽ ይግባእ። ዜጋታት ኣብ ቅድሚ ሕጊ ኩሎም ማዕረ ምዃኖም ዝረጋገጸ በዚ መንገዲ'ዚ ጥራይ እዩ።

ለ. ኣብ ቁጠባዊ መደይ

እቲ ኣብዝሓ ክፋል ሕብረተሰብ ኤርትራ መነባብርኡ ኣብ ሕርሻን መጓሰን ዝተመሰረተ ኮይኑ፡ ኣብ ትሑት ደረጃ ዝርከብ እዩ። ኣብ ከምዚ ዝኣመሰለ መነባብር ዝርከብ ህዝቢ ቁጠባዊ ዓቕሙ ክብ ኢሉ መነባብርኡ ዘመሓይሽሉ ኩነታት ክፍጠረሉ ይግባእ። መንግስቲ ንኣገባብ ዋነነት መሬትን ሕርሻን ዝምልከት ንጹር ሕግታትን ቅዋምን ብምውጻእ ነቲ ቁጠብኡ ባይታ ዘቢጡ ዘሎ ድኻ ህዝቢ ዘማዕብል ክኸውን ይግባእ። እቲ ሕጊ ናይ ሕርሻ መሬት ኮነ ናይ ገዛ መሬት መንግስትን ህዝብን ዝውንኑዎ ኮይኑ፡ ነቲ ኣብ ገጠር ብሕርሻ ዝነበር ህዝቢ ብዘርብሕ ኣገባብ ብፉሉይ ጠመት ገይሩ ዝወጸ ክኸውን ኣለዎ። ብካልእ ኣዘራርባ መሬት ብውልቀሳባት ጥራሕ ክውነን ወይ እውን ብመንግስቲ ጥራሕ ክውነን ኣይግባእን ማለት እዩ። ከምዚ ክንብል እንክሎና ሰብ ርእሱ-ማል ገንዘብም ኣዋጅም ክረብሑ የብሎምን ማለትና ግን ኣይኮነን። እንታይ ድኣ መሬት መንግስትን ህዝብን ዝውንኑዎ ኮይኑ፡ ሰብ ሃብቲ መሬት ኣብ ዝጥቀሙሉ እዋን ነቲ ኣብ ትሑት መነባብር ዝርከብ ሓርስታይ ሃገርና ብዘይሃሲ ኣገባብ ክኸውን ኣለዎ ንምባል እዩ።

ሰብ ርእሱ-ማል መሬት ናይ ሓደ ከባቢ ክካረዩ እንክለው ኣብ ክንዲ'ቲ ዝተካረዩ ነቶም ዋናታት መሬት ናይቲ ከባቢ ኣብ ክንድ'ቲ ዝወሰዱዎ መሬት እቲ ዝግብኡም ካሕሳ (Compensation) ክወሃብ ኣለዎ። ኣብ መንጎ ሰብ ርእሱ-ማልን ሓርስታይን ዝግበር ውዕል ብኣፍልጦ መንግስቲ ክኸውን ይግባእ። ብሄር ኩናማ ኣብ ዝነበረሉ ከባቢ ሰብ ርእሱ-ማል ናይ ብሄረ ኩናማ ጥቅሚ ብዘይሃሲ ኣገባብ ገንዘብም ኣፍስሶም ሃብቶም ከዕብዩ ዝኸሉሉ ዕድል ክህሉ ይግባእ። በዚ መንገዲ እቲ ኣብ ገጠር ዝነበር ትሑት መነባብር ዘለዎ ሓፋሽ ሓርስታይ ብዝጠቅም ኣገባብ ነዘም ሰብ ሃብቲ ዕድል ብምሃብ ንባዕሉን ንኤርትራዊ ኩናማን ከምኡ እውን ንሓፋሽ ህዝቢ ኤርትራ ተጠቃሚ ዝኾነሉን ብኹሉ ኣንፈቱ ርእሱ-ማል ሕብረተሰብ ንምህናጽ ዝግለመ ሃገራዊ ናይ ልምዓት ፖሊሲ (Investment Policy) ሃልዩ ብቀዳምነት ንደቂ ከባቢ ካብኡ ሓሊፉ'ውን ንሃገር ዝጠቅም ናይ ቁጠባ ዕብዮት

ንክረጋገጽ በዚ ኣገባብ ኣብ ዝተፈላለዩ ደረጃ ንዘሎ ሓፋሽ ህዝቢ ተጠቃሚ ዝገብርን ቁልጡፍ ሃገራዊ ልምዓትን ዕቤትን ዘምጽእ ምስ ሰውራዊ ዲሞክራሲያዊ ስትራቴጂ ተመዓራሪዩ ዝኸይድ ፖሊሲ ክህሉ ይግባእ። ኣብ ነጻ ዕዳጋን ውድድርን ዝተመርኮሰ፡ ብመጽናዕቲ ዝድገፍ ኣካይዳ ቁጠባ እንተሊዩ ሕጽረት ዕዳጋ ብውሕሉልን ጥንቁቅን ኣገባብ ብምፍታሕ ናይ ዕዳጋ ምርግጋእ ተራ ይጸወት። ሰላምን ምርግጋእን ንምርግጋጽ ነቲ ድኻን ገጠርን ማእከል ዝገብር ቁጠባ ምህናጽ የድሊ። ኤርትራዊ ኩናማ ኣብ ከባቢኡ ኣብ ሕርሻ፣ ሃብቲ እንስሳ፣ መዓድናዊ ሃብቲ ዝተመርኮሰ

ናኣሸቱ ኢንዱስትሪታት ከም ዝዕምብብ ንምግባር ንኹሉ ሓፋሽ ዘርብሕ ንምግባር ብመንገዲ ሰውራዊ ዲሞክራሲ ምጂኑ ይኣምን።

ሐ. ትሕዝቶ መሬት ብዝምልከት

ናይ ሕርሻ መሬት ኮነ ናይ ትሕቲ መሬት ሃብቲ ዝኮኑ ማዕድናትን ንረብሓ ሓፋሽን ነቶም ድኻታት ሓርስቶት ጥቅሚ ብዘውሕስ ኣገባብ መንግስትን ህዝብን ዝውንኑዎ ይኸውን። ሰብ ሃብቲ ገንዘብም ብምውፋር ንነብሶምን ንሃገርምን ዝጠቅም ፍሬ ዘለዎ ስራሕ ብምስራሕ ንኩሉ ተረባሒ ዝገብር መድረኽን ዕድልን ንክህሉ ምስ መሬትን ሃብቲ መሬትን ዝተተሓዘ ፖሊሲታት ተነጻሪም ክቅመጡ ይግባእ። ዲሞክራሲ መሬትን ናይ ትሕተ መሬት ሃብቲን ብዝምልከት ሰብ ርእሱ-ማል ኣብ ከባቢ ብሄር ኩናማ ኤርትራ ኮነ ኣብ ኩሉ ከባቢታት ኤርትራ ርእሰ ማሎም ኣውጅሮም ብቀዳምነት ንህዝቢ እቲ ከባቢ ተጠቃሚ ብዝገበረ ንክንቀሳቐሱ ዕድል ዝህብ መንገዲ ኮይኑ፡ ጥቅሚ ህዝቢ ወይ ብሄራት ብዘይትንክፍ ገንዘብም ብምፍሳስ ተጠቀምቲ ኮይኖም ንርእሶም ረቢሖም ንህዝብም ብዘርብሑሉ ኣገባብ ንክሰርሑ የተባብዕ። ልሙዕ መሬት ሕርሻ ኮነ መዓድናዊ ሃብቲ ናይቲ ከባቢ ከም እኒ እምነ በረድ፣ ወርቂ፣ ነሓስ፣ ከምኡ'ውን ካልእን በዚ ኣገባብ ተጠቀምካ ንልምዓት ሃገርን ቁጠባዊ ህይወትን ህዝብን ንምምሕያሽ ይሰርሕ። ንመሬትን፣ ንሃብቲ መሬትን ሰብኣዊ ጉልበትን ማእከል ዝገበረ ሃገራዊ ቁጠባዊ ፖሊሲ ተነጻፊ ኣብ ስራሕ ክውዕል

ይግባኝ። መሬትን፣ ሃብቲ መሬትን፣ ሃብቲ ማይን፣ ሃብቲ ባህሪን ብቀዳምነት ኣብ ረብሓ ህዝቢ ኢታ ከባቢ ክውዑል ይግባኝ።

መ. ኣብ ባህላዊ መዳይ

ባህሊ ናይ ሓደ ህዝቢ መግለጺ መንነት እዩ። ባህሊ ንሓደ ህዝቢ መንነቱ ዝገልጽ ጥራሕ ዘይኮነ ዝኮርዓሉ ሃብቲ እዩ። ከም ባህሊ ጽቡቕ ባህልን ሕማቅ ባህልን ኣሎ። ናይ ሓደ ህዝቢ ባህሊ ብሓደ ውልቀ ሰብ ክጻቢ ወይ እውን ክመሓየሽ ዝክእል ኣይኮነን። ህዝቢ ብእኩብ ኮይኑ ብዝተወደበ ምንቅስቃስ ክብርታቱ ዓቂቡ ባህሉ ከማዕብል ይግባኝ። ነዚ ክውን ንምግባር ሰውራዊ ዲሞክራሲ መንገዲ ዝሓሸን ዝበለጸን እዩ። ህዝቢ ብሄረ ኩናማ ከም ካልኣት ብሄራት ኤርትራ ባህሉ ንከማዕብል ብኩናማነቱ ምስ ዝኮርዕን ባህላዊ መሰረቱ ሓሊዩ ምስ ዝውደብን ዝንቀሳቅስ ይኸውን። ካብ ጽባሕ ሓርነት ሃገርና ጀሚሩ መንግስቲ ሻዕቢያ ነቲ ዘኩርዕ ባህልን ናይ ምክብባር ተምሳሌ ዝኾነ ባህሊ ህዝብታትን ብሄራት ኤርትራ ኣባላሽዩን ኣጥፍኡን ኣብ ክንድኡ ሕሱር ባህሊ ናይ ምንዘርና፣ ስርቂ፣ ሓሶት፣ ምቅሕሓርን ንክምዕብል ክንቀሳቅስ ጸኒሑን ኣሎን። ዲሞክራሲ እምነቱን ዕላማኡን ነቲ ጽቡቕ ባህሊታትን ልምድታትን ህዝቢ ተቐቢሉ ነቲ ሕማቅ ባህሊታት ምውጋድ እዩ። ስለዚ ኣብ ሙሉእ ኤርትራን ኣብ ውሽጢ ብሄር ኩናማን እቶም ክምዕብሉ ዘለዎም ባህሊታት ይምዕብሉ ብኣንጻሩ እቶም ዝግደፉ ባህሊታት እውን ይግደፉ። ሓደ ብሄር ባህሉ ንምዕቃብ ናይ ሓደ ውልቀ ሰብ ጥራይ ዘይኮነስ ናይቲ ብሄር ብሓፈሻ ጸዕሪ ዝሓትት ብምዃኑ መሰሎም ብምጥቃም ብሄራት ኤርትራ ባህሎም ኣማዕቢሎም ብብሄራዊ መንነቶም ኮሪዎም ንክነብሩ ሙሉእ ነጻነት

ክህልዎም ይግባኝ። ምስ ጊዜ ዝኸይድ ኣተሓሳስባን ኣረኣጎይታትን ሒዙ ዝኸይድ ሓቀኛ ሰውራዊ ዲሞክራሲ ይኸተል።

ሰ. ኣብ ማሕበራዊ መዳይ

ድሕሪ ምርግጋጽ ናጽነት ኣብ መንጎ ህዝቢ ኤርትራ ዘሎ ማሕበራዊ ኩነታት ጥዕና ዘለዎን ምዕሩይን ኣይኮነን። ህዝቢ ኤርትራ መነባብርኡ ካብ ኢድ ናብ ኣፍ ዝኾነ ኣዝዩ ድኻ ህዝቢ ምዃኑ ዝፍለጥ ኮይኑ፡ መንግስቲ ጉጅለ ህግደፍ ኣብዘን ዝሓለፉ ናይ ናጽነት ዓመታት ብዝተኸተሎ ጉጉይ ምሕደራ እቲ ኹነታት ካብ ዝበኣሰ ናብ ዝገደደ ከይዱ፡ ብሄር ኩናማ ምስቶም ካልኣት ሾሞንተ ኣሕዋት ብሄራት ተሳሊዶ ብሓባር ኢድን ጓንቲን ኮይኑ ንክንቀሳቅስን ሓባራዊ ናብርኡም ከማሓይሹ እንተድኣ ኮይኖም፡ ብሰውራዊ ዲሞክራሲ መትከል ተመስርትና ክንጓዝ ይደሊ። ምክብባር ህዝብታት ካብ ማዕርነታዊ መክሰብን ተረባሕነትን እዩ ዝፍልፍል። ስለዚ መንግስቲ ህግደፍ ኣብ መንጎ ብሄራት ዝዘርኦ ኣሉታዊ ስሚዒት ናይ ጽልኢ፣ ጎነጽ፣ ሕነ-ምፍዳይ፣ ዓሌታዊ ኣፈላላይን ካልእን ብሰውራዊ መትከል ደምሲሱ ሓባራዊ ዕላማ ዘቀድም ተኸባብርካ ናይ ምንባር ባህሊ ከም ዝነግስ ብምግባር ዲሞክራሲ ተቃሊሱ ናይ ህግደፍ ዕላማታት የፍሽል።

ማሕበራዊ ናብራ ካብ ዝዕንቅፉ ረቛሒታት ሓደ ጉድለት ቀረብ ትምህርቲ እዩ። "ዘይተማህረ ነዮድሕን ዘይተወቅረ ነይጥሕን" ከም ዝበሃል፡ ዘይተማህረ ሰብ ናይ ፖለቲካ ንቅሓት ዘለዎ ክኸውን ኣይክእልን። ፖለቲካዊ ንቅሓት ዘይብሉ (ዘይነቅሐ) ሰብ ድማ መሰሉን ግዴትኡን ፈሊጡ ንመሰሉ ክጣበቅ ኣይክእልን። ዝተማህረ ሰብ ሕማቅን ጽቡቅን ኣነጺሩ ዝፈልጥ፡ ምስ ካልኣት ኣሕዋት ህዝቢታት ካብ ጸቢብ ኣተሓሳስባ ብዝረሓቀ መንገዲ ተመያይጡ ተሰማሚዑ ክነብር ይክእል። ሰውራዊ ዲሞክራሲ ጸብብነት፣ ትምክሕቲ፣ ዓሌትነት ቀንዲ ጸላኢኡ ኮይኑ፡ ኣብ ሓበራዊ ናብራ ዝተመሰረተ ሕብረተሰብ ንምህናጽ ዘክእል እዩ። ብሓጺሩ ዲሞክራሲ ህግደፍ ንዘምጽኦ ትምክሕቲ ምስ ካልኣት ኣሕዋት ብሄራት ተሓባቢሩ ንክጥፍኦ ይቃለስ። ንሓባራዊ ናብራ ካብ ዝጎድኡ ሓደ ናይ ትምህርቲ ዕድል ዘይምህላው ስለዝኾነ ህዝቢ ኩናማ ይኹን ካልኣት ብሄራት ሃገርና ናይ ትምህርቲ ዕድል ንክረክቡ ኣበርቲዑ ይጽዕር። መንግስቲ ሻዕቢያ ንብሄር ኩናማ ናይ ትምህርቲ ዕድል ኮሊፉ ንክይምሃርን ከይመራመርን ዓንቂፉ ከም

ድልየቱ ንክረገጸምን ክጭቁኖምን እዩ መሪጹ። ክሳብ ሕጂ መንግስቲ ሻዕቢያ ዘውጸኦ ናይ ትምህርቲ ፖሊሲታት ኣብ ከባቢ መሬት ኩናማ ክተግብር እንከሎ ነቲ መንገድ ኩናማ ጎስዮ ካልኦት ብሄራት ተጠቃሚይ ንክኾኑ ገይሩ እዩ። እዚ ክንብል እንከሎና ኣብ ከባቢ ኩናማ ካልኦት ብሄራት ክነብሩን ክማሃሩን ይይብሎምን ማለት ዘይኮነ፡ ኩናማ ኣብ ከባቢዩ ዝኣበዩ ዕድል ተዋህቡ ክማሃር ኣሎዎ እና ንብል። ስለዝኾነ ዲሞክራሲ ንብሄር ኩናማ ዝጠቅም ናይ ትምህርቲ ፖሊሲ ምስ ናይ ሞያ ትምህርቲ (Technical School) ዝተተሓዘ ከም ዝኾነ ብምስትውዓል ህዝቢ ብሄር ኩናማ ኣብ ከባቢኡ ምስ ሞያ ዝተተሓሓዘ ኣብያተ ትምህርቲ (Technical school) ዝህልዉሉ ዕድል ብቀዳምነት ንክረክብ ክቃለስ እዩ። ህዝቢ ኩናማ ኣብዚኡን ዝሓለፉ 20 ዓመታት ዘይረኽበ ዕድል ትምህርቲ ንምትካእ ፍሉይ ዕድላት ትምህርቲ ክረክብ ይግባእ።

መንግስቲ ህግዲፍ ኣብ ከባቢ ኩናማ ዝሃነጹ ናይ ጥዕና ትካላት ብሃይሊ ሰብን ብመድሃንትን ብህክምና ኣቅሑትን ዘይተማለኦ ስለዝኾነ ብፍላይ ደቅ ኣነስትዮን ቆልዑን ብዝተፈላለዩ ህማማት ተሳቅዮም ኣሎው። ስለዚ ዲሞክራሲ ጥዕናኡ ዝተማለኦ ኣብ ትምህርቲን ኣብ ሕርሻዊ ስርሑን ፍሪያም ዝኾነ ሕብረተሰብ ንምህናጽ ዝተማልኦ ኣገልግሎት ዝህቡ ናይ ጥዕና ትካላት ንክህልዎ ክቃለስ እዩ። ከምኡውን ምስ ቴክኖሎጂ ዝተሃዘ እዩናዊ ዝኾኑ ናይ ጥዕና ፖሊሲ ሃንጽ የተግብር። ካብዚ ሓሊፉ ምስ እዋኑ ዝኾይድ ናይ ጥዕና ትካላት ክስርሑ ነቲ ማሕበራዊ ኩነታት ብሄራት ኤርትራ ኣብ ግምት ዘእተወ ኮይኑ ክርከብ ጸዕርታቱ ክብ የብል።

ብሄር ኩናማ ኣብ መንግስታዊ ስራሕ ኣብ ኩሉ ከባቢታት ብዘይኣፈላላይ ጸታ ማዓረ ተሳታፍነት ደቂ ኣንስቲዮ ንክረገጽ ዓቢ ተራ ይጸወት። ኣብ ኩሉ ናይ መንግስታዊ ትካላትውን ተግባራዊ ንክኸውን ተራ ይጸወት።

ፈ. ኣብ መዳይ ፖሊሲ ጉዳያት ወጻኢ

ድሕሪ ምርግጋጽ ናጽነት ኣብ ኤርትራ መንግስቲ ሻዕቢያ ዝተኸተሎ ናይ ወጻኢ ፖሊሲ ኣብ ትምክሕትን ምልክን ጎነጽን ዝተመሰረተ ስለዝነበረ ምስ ሱዳን፣ የመን፣ ጅቡቲ ኣብ መጨረሻ ከኣ ምስ ኢትዮጵያ ወራር ኣካይዱ ብዙሓት መንገዳት ግዳይ ሞት ከም ዝገበሮም ዝረኣናዮ ሓቂ እዩ። ናይ ኩናት ወልፊ ተቃራኒ ካብ ኩናት ወጻኢ ክነብር ዘይክእል መንግስቲ ሻዕቢያ ኣብ ዝኾነ እዋን ንዝተፈላለዩ መንግስታት ብሕቡእን ቅሉዕን ወራር ብምክያድን ኣብ ጉዳይ ካልኦት ሃገራት ኢድ ብምእታው ህዝቢ ብሰላምን ርግኣትን ከይነብር ኣብ ርእሲ ምግባር ቀንዲ መለለይ ጠባዩ ምዃኑ ብጋህዲ ኣመስኪሩ እዩ። ከምዚ ዝኣመሰለ ጸረ ሰላም ፖሊሲ ዘሎዎ መንግስቲ ይኹን ውድብ ከኣ ኩሉ ግዜ ኣብ ኩናት ክህሉ ግደንዮ ዝኸውን። ዲሞክራሲ ነዚ ሻዕቢያ ዝኸተሎ ዘሎ ናይ ወጻኢ ፖሊሲ ብምቅዋም ኣብ ናይ ሓደ ውድብ ውሽጣዊ ጉዳያት ኢድ ብዘይምእታውን ኣብ ማዕረጎትን ሕድሕድ ምክብባርን ዝተመሰረተ ኣካይዳ ክኸተል እዩ ወሲኑ። ኣብ ጎረቤቲ ሃገራትን መንግስታትን ከም ዝተባህለ ኣብ ማዕረጎትን ሕድሕድ ምክብባርን ሃባራዊ ራብሃን ዝተመሰረተ ናይ ወጻኢ ፖሊሲ ይህልዎ። ሰውራዊ ዲሞክራሲ ብዲሞክራሲያዊ መንገዲ ዝኸተል ሓርነታዊ ቃልሲ ኮነ ውድባት ኣብ ቃልሶም ብዘለዎ ዓቕሚ ንክሕገዝ ተራኡ ካብ ምጽዋት ሓሊፉ ከም ሻዕቢያ ብውግእ ኣይነብርን።

መንግስቲ ሻዕቢያ ኣብ ልዕሊ ብሄር ኩናማ ብዘውረዶ ግፍዕን በደልን ምክንያት ዝተመሰረተ ዲሞክራሲ ብዕለት 01/04/1995 ተወሊዱ። ብዕለት 18/10/1998 ቀዳማይ ውድባዊ ጉባኤ ኣካይዱ ኣብዝኸነ ዓሰርተ ሓሙሽተ ዓመታት ብዓወት ዝምርሽ ዘሎ ውድብ እዩ። ዲሞክራሲ ዕላምኡ ንምርግጋጽ "መሰል ርእሰ ውሳኔ ብሄራት ክሳብ ምግንጻል" ዝብልን ሰውራዊ ዲሞክራሲን ከም መሰረታዊ መትከላት ብምሓዝ ሓድነት ብሄራት ኣብ ድልየቶምን ኣብ ማዕርነትን ሕድሕድ ምክብባርን ዝተመሰረተ ንክኸውን ዝቃለስ ዘሎ ውድብ እዩ። ኣብ ልዕሊዚ ዓለማዊን ኣህጉራውን ከባቢያዊን ጉዳያት ብዕምቆት ብምምይያጥ ንብሄር ኩናማ ኤርትራን ህዝብታት ኤርትራ ብሓፈሻ

ዘርብሕ ፖሊቲካዊ መደብ ዕዮ ኣብ ስራሕ ብምውጻል ነቲ ብዘይ ገደብ ዝተጣሕሰ መሰል ህዝብና ንምርግጽ ይቃለስ።

1. ፖሊቲካዊ መደብ ዕዮ

1. ብሄር ኩናማ ብሰውራዊ ዲሞክራሲያዊ ኣገባብ ኣብ መሬቱ ዘለዎ መሰልን ክብረትን፡ ሃገራዊ ሓድነት ንምሕብሓብን ንምዕቃብ "መሰል ርእሰ ውሳኔ ብሄራትን ብሄረሰባት ክሳብ ምግንጻል" ዝብል ዕላማ ሙሉእ ብሙሉእ ንክረጋገጽ ምቅላስ፡
  - 1.1. መትከላት ዲሞክራሲያዊ ምንቅስቃሕ ሓርነት ኩናማ ኤርትራ (ዲሞክራሲ) ብሄር ኩናማ ናይ ባዕሉ መሰል ባዕሉ ኣድላይን ጠቃሚን ብዝበሎን ብዝተራእዮ መንገዲ ክሳብ ምግንጻል ናይ ምውሳን መሰል ሙሉእ ብሙሉእ ንክረጋገጽ ምቅላስ፤
  - 1.2. ኣብ ሰውራዊ ዲሞክራሲያዊ መሰረት ጌሩ ብኩሉ ሸነኻት ዝርከብ ረብሓታት ኣብ ዝሓሸ ደረጃ ንክበጽሑን ኣብ ማዕርነትን ድልዎትን ዝተመሰረተ ህዝባዊ ሓድነት ንምርግጽ ነዚ መንገዲ ከም ድኹዲ ተጠቂሙ ዲሞክራሲ ኣብ ኤርትራ ንክዕንብብ ምቅላስ። ከምኡ'ውን ብሄር ኩናማ ኤርትራ ብድልዎቱ ዲሞክራሲያዊ ሓድነት ንክመርጽ ምቅላስ፤
  - 1.3. ብሰውራዊ ዲሞክራሲያዊ መንገዲ ብሄር ኩናማ ባህሉ፣ ቋንቋኡን ቅነዕ ታሪኹን ዓቕቡ ንክምዕብል ቋንቋኡ ክጥቀምን ብባህሉ ንክኾርዕን ምቅላስ። ኣብ ልዕሊ ብሄር ኩናማ ዝበጽሕ ብዝኾነ መልክዕ ዝግለጽ ኣድልዎ ይቋወምን ንምውጋዶም ድማ ይቃለስን፤
  - 1.4. ብሰውራዊ ዲሞክራሲ ኣካይዳ ናይ ብሄራት ኤርትራ ሓድነት ዝተረጋገጸላ ብሄር ኩናማ ምስ ካልኦት ኣሕዋት ብሄራት ብናይ

ሕድሕድ ምክብባርን ብማዕርነት ዝነብሩላ ብልጽግትን ሰላማዊትን ሃገር ሙሉእ ብሙሉእ ንክረጋገጽ ምቅላስ።

2. ኣብ ኤርትራ ህዝባዊን ዲሞክራሲያዊን መንግስቲ ንምምስራት ምቅላስ፡

- 2.1. ስርዓት ህግደፍን ሃገራዊ ክብርን መሰል ደቂ ሰብን ዝግህሱ ሓይልታት ብምድምሳስ ናይ ብሄር ኩናማ ብሄራዊ ረብሓታት ዘማልእ፣ ናይ ሓፋሽ ህዝቢ ተሳትፎ ዝዕድም ዲሞክራሲያዊ መንግስቲ ብሃገር ደረጃ ምምስራትን ንክድልድል ምቅላስ፤
- 2.1. እቲ ዝምስረት መንግስቲ ህዝባዊ ክኸውን፡ ስልጣን ናይ ህዝቢ ንክኸውን ብቀንዱ ብነጻን ብዲሞክራሲያዊ ኣገባብ ዝተመርጹ ባይቶ ወከልቲ ህዝቢ ክህሉ፣ ህዝቢ ነቲ ዝውክሎ ገምጊሙ ናይ ምቅያር መሰል ንክህልዎን፣ ብተወሳኺ መንግስታዊ ስልጣን ብውሑዳት ውልቀ ሰባትን ሓዲ ብሄርን ክይበሓት ይከላኸል።
- 2.2. ስልጣን ኣብ ማእከል ጥራይ ክይእከብ ምግባርን፡ ብደረጃኡ ክከፋፈል ምግባር። ሓፋሽ ብቀረባን ብቐጥታን ዝሳተፉሉ ናይ ታሕተዎት ናይ ስልጣን ደረጃታት ዘማልእ ናይ ምምሕዳር ስልጣን ንክህሉ ምግባር።
- 2.3. ኣብ ኤርትራ ናይ ብሄራት ቋንቋ ማእከል ዝገበረ ፌደራላዊ መንግስቲ ንክምስረት ምቅላስ። ኣብ ኤርትራ ቋንቋ ትግርኛን ዓረብን ወግዓዊ መንግስታዊ ቋንቋ ምኽኒኖም ኣሚኑ ንክቀበሎ ምቅላስ፤
- 2.4. ብሄር ኩናማ ኤርትራ ከባቢኡ ባዕሉ ናይ ምምሕዳር መሰል ንክረጋገጸሉ ምቅላስ። ኣብ ምምሕዳር ከባቢ ኩናማ ኤርትራ፡ ቋንቋ ኩናማ ናይ ትምህርትን ናይ መንግስታዊ ስራሕ ቋንቋ ንክኸውን ምቅላስ።

3. ናይ ሓፋሽ ዲሞክራሲያዊ መሰላት ንምርግጋጽ ምቅላስ

3.1. እቲ ግፍዒ ዝወርዶ ዘሎ ብሄር ኩናማን ሓፋሽ ብሄራት ኤርትራ ሓሳቦም ብጽሑፍ ኮነ ብቃል ብድልዎቶም ናይ ምግላጽ፣ ሰላማዊ ሰልፊ ናይ ምክያድ፣ ስራሕ ጠጠው ናይ ምባል፣ ኣድማ ናይ ምግባር፣ ናይ ምውዳብ መሰላት ሙሉ ብሙሉእ ንክረጋገጽ ምቅላስ።

3.2. ኣብ ናይ ጾታ ኣፈላላይ ዝተመሰረተ ዝኾነ ይኹን ናይ መሰል ኣፈላላይ ብምቅዋም ደቂ ኣንስትዮን ደቂ ተባዕትዮን ኣብ ፖለቲካውን፣ ቁጠባዊን፣ ማሕበራዊን ኣብ ወተሃደራዊ መዳያት ማዕረ መሰል ንክህልዎ ምቅላስ።

3.3. ኣብ ሃይማኖት ዝተደረሸ ዝኾነ ኣፈላላይ ንምውጋድ ምቅላስ። ኩሉ ኤርትራዊ ዜጋ ኣብ ዝደሌዮ እምነት ናይ ምክትታል መሰል ንክህሉዎ ምቅላስ። ንጸብቢነትን ብሄራዊ ትምክሕትን ንምውጋድ ብዕቱብ ምቅላስ።

4. ንረብሓታት ህዝብታት ኤርትራን ብሄር ኩናማን ደው ዝበለ ዲሞክራሲያዊ ኣረኣጺያ ዘለዎ ብቁዕ ሃገራዊ ሰራዊት ንምህናጽ ምቅላስ።

4.1. ንብሄር ኩናማን ህዝቢ ኤርትራ ዝገፍዕን ዘሰቅይ ዘሎን፣ ንደቂ ኣንስቲዮ ሃገርና ዝጋሰስ ዘሎ ስርዓት ህግደፍን ምምሕዳራዊ መሓውራቱ ካብ ሱፊ ንምምሓው ምቅላስ። ኣብ ክንዲኡ ንመሰል ብሄር ኩናማን ብሄራት ኤርትራን ደው ዝበል ካብ ኩሎም ብሄራት ዝተወጸጹ ናይ ማእከላይ መንግስቲ ሰራዊት ንክህልው ምቅላስ። እቲ ጭቁን ሰራዊት ህግደፍ ናይ ማእከላይ መንግስቲ ሰራዊት ንክኸውን ምጽግር።

4.2. ብፖለቲካዊ ኣመለካኸታኡ ድልዎት ብሄር ኩናማን ህዝብታት ኤርትራ ዘማልእ፣ ንብሄረ ኩናማ ካብ ሓፋሽ ህዝቢታት ኤርትራ

ዘይንጽል፣ ኣብ ውሽጡ ሙሉእ ዲሞክራሲያዊ ኣሰራርሓ ዘለዎ፣ ምስ ዜጋታት ኤርትራ ማዕረን ንጡፍን ፖለቲካዊ ኣረኣጺያን ተሳትፎን ዘለዎ ብሰውራዊ ዲሞክራሲያዊ ኣረኣጺያታት ዝደልደለ ህዝባዊ ሰራዊት ንምህናጽ ምቅላስ።

4.3. ሓያልን ድልዳልን ዕላማ ዘሎዎ ናይ ሓፋሽ ህዝቢ ኩናማ መሰላትን ረብሓታትን ብዝበለጸ ንምርግጋጽ ሰውራዊ ዲሞክራሲያዊ ኣረኣጺያ ዝሓዘ ሰፊሕ ህዝባዊ ሚሊሻ ንምህናጽ ምቅላስ።

2. ቁጠባዊ መደብ ዕዮ

5. ብትሕዝቶኡን ብቅርጹን ኣብ

- ኤርትራን፣ ንህዝቢ ኩናማ ቁጠባ ንምምሕያሽ ተርኦም ዝጸወቱሉ ናይ ቁጠባ ፖሊሲ ኣውጺኦ ኣብ ተግባር ብምውጻል ህዝቢ ኤርትራን ህዝቢ ኩናማን ተጠቓሚ ንክኸውን ምቅላስ።
- 5.5. ጉልበት ሰብ ወይ ናይ ሓርስታይ ዓቕሚ ምስ ናይ ሕርሻ መሬት ዘማእከለ ናይ ገጠር ልምዓት ዘማዕበለን ብዝሓጸረ እዋን ናይ ቁጠባ ዕብዮት ንክረጋገጽ መሰረታዊ ዝኾነ ናይ ሕርሻ መሬትን ገጠርን ማእከል ዝገበረ ናይ ቁጠባ ፖሊሲ ብምርግጋጽ ኣብ ገጠር ዝነበር ብሄር ኩናማ ናብርኡ ንክመሓይሽ ምቅላስ።
- 5.6. ሰብ ርእሰ-ማል ኣብዚ ተባሂሉ ዘሎ ቁጠባዊ ፖሊሲ ተሞርኪሶም ውሽጣዊ ዕዳጋ ዘማዕበለሉን ምስ ጎረቤቲ ሃገራትን ካልኦትን ናይ ወጻኢ ዕዳጋ ዝግብዮሉ ምንቅስቃሳት ኣብ ከባቢ ብሄር ኩናማ ንክህሉን ተጠቀምቲ ንክኾኑ ምቅላስ።
- 5.7. ኣብ ከባቢያዊ ቦታታት ኮነ፡ ኣብ መላእ ኤርትራ ኣብ ውጽኢት ሕርሻን ማዕድናዊ ሃብቲ መሰረት ዝገበሩ ኢንዱስትሪያዊ ትካላት ንክምስረቱን፣ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ከባቢኦም ናይ ስራሕ ዕድል ረኺቦም ተጠቀምቲ ንክኾኑን፣ እቲ ዝርከብ ምህርቲ ንሰደድ ቀሪቡ፡ ኣብ ጥቅሚ ከባቢያዊ መንግስትን ማእከላይ መንግስቲን ንክውዕል ይቃለስ።

3. ባህላዊ መደብ ዕዮ

- 6. ህዝቢ ኩናማ ብናይ ባዕሉ ባህሊ ክኸብርን ክኸርዕን ንብሄራዊ ሓድነት ብሄር ኩናማ ዝጠቅም ባህላዊ ውርሻታት ንምዕቃብን፣ ዘድሊ መጽናዕቲ ብምግባር ኣብ ጥቅሚ ዝውዕለሉ መንገዲ ንምፍጣር ምቅላስ።

- 6.1. ንሓድነት ብሄር ኩናማ ማእከል ዝገበሩ ንነዊሕ ጊዜ ተረሲዖም ዝጸንሑ ባህሊታት ኣብ ግብሪ ንክውዕሉን ድሑር ዝኾኑ ባህሊታት ንክውገድ ምቅላስ።
- 6.2. ብባህልን ብልምድን ብሄር ኩናማ መሰረት ዓቢ ናእዳን ኣክብሮትን ክዋሃዮም ዝግብኦም ማሕበራዊ ትካላት ንምዕቃብ፣ ከምኡ'ውን ምስ ባህሊ ካልኦት ብሄራት ኤርትራ ሕውስን ቀጻልነትን ክህሉ ንምግባር ምቅላስ። ብሄር ኩናማ ባህላዊ ቦተ መዘክር ንክህነጽ ምቅላስ።
- 6.3. ንባህሊታትን ልምድታት ካልኦት ብሄራት ኤርትራ ብዝግባእ መንገዲ ንምክባርን ንምዕቃብን ምቅላስ።
- 6.4. ባህላዊ እምነት ብሄረ ኩናማ ንክምዕብል ዝድለ ዘበለ መጽናዕቲ ንምግባር ይቃለስ።

4. ማሕበራዊ መደብ ዕዮ

- 7. ብማሕበራዊ ኩነታቱን መነባብሮን ናብ ዝሓሸ ደረጃ ክብ ናይ ምባል ምቅላስ።

- 7.1. ማሕበራዊ መነባብሮ ብሄረ ኩናማ ንምምሕያሽን ኣብ ሞንጎ ብሄራት ኤርትራ ምትእምማን ክህሉ ዘክእል ባይታ ንምፍጣር ምቅላስ። ከምኡ እውን ስርዓት ህግደፍ ኣብ ሞንጎ ብሄራት ኤርትራ ዝዘርኦ ትምክሕቲ፣ ስካር፣ ምንዝርናን ዝኣመሰሉ ንምውጋድ ምቅላስ።
- 7.2. ኹሉ ህዝቢ ብሄር ኩናማ ኣብ ሓጺር እዋን ካብ መሃይምነት ሓራ ወጺኦ ምስቶም ካልኦት ብሄራት ብማዕረ ንክስጉም ብመዳይ ትምህርቲ ፍሉይ ጠመተ ንክወሃብ ምቅላስ።
- 7.3. ትምህርትን ሳይንስን ቴክኖሎጂ ንክስፍሑፋሕ ምግባር። ከምኡ'ውን ትምህርቲ ካብ ሃይማኖት ነጻ ክኸውን ምግባር።

ስርዓት ትምህርቲ ኣብ ድልዎት ሓፋሽ ህዝብታት ኤርትራን ህዝቢ ብሄር ኩናማን ዝተመሰረተን ምስ ሞያ ዝተኣሳሰር ኮይኑ፡ ቀዳማይ ደረጃ ትምህርቲ ንኹሉ ዜጋ ብዘይ ክፍሊት ንክመሃሩ ዕድል ንክረክቡ ምቅላስ፡፡ ትምህርቲ ሳይንስን ቴክኖሎጂን ክስፍሕፋሕን ናይ ሰውራዊ ዲሞክራሲ ኣተሓሳስባ ልዕልና ንምፍጣር ምቕላስ፡፡

7.4. ብሄር ኩናማ ኤርትራ ጥዕንኡ ዝተማለኤ ኮይኑ ቁጽሩ ንክውስኽን ንክስበንን ዝሓሸ ናይ ጥዕና ትኅላት ቡብደረጃኡ ንክህልው ምቅላስ፡፡ ኣብ ገጠር ከይተረፈ ጽሩይ ዝስተ ማይ ናይ ምርኅብ ዕድል ንክረጋገጽ ምቅላስ፡፡

7.5. ኣብ መንግስታዊ ስራሕ ብሄር ኩናማ ከምቶም ካልኣት ብሄራት ብማዕረ ንክሳተፉ ዕድል ንክህልዎ ምቅላስ፡፡

7.6. መንእሰይ ብሄረ ኩናማ ባህሉን ቋንቋኡን ንክዕቅብን፡ ንክብሪ ብሄሩን ቀጻልነቱን ንክቀውም ምቅላስ፡፡

5. ናይ ወጻኢ ጉዳይ ፖሊሲ

8. ንዕላማታት ብሄር ኩናማ ኤርትራ ዘይጸረር ናይ ወጻኢ ፖሊሲ ምክታል፡፡

8.1. ምስ ዝኾነ ሃገር ወይም ውድብ ዝምስረት ዝምድና ኣብ ማዕርነትን ናይ ሓባር ረብሓ ዝተመሰረተ ኣብ ውሽጣዊ ጉዳይ ኢድ ብዘይምትእትታው ብሰላም ሓቢርካ ምንባር ዝተኸተለ መትከላት ንምትግባር ምቅላስ፡፡

8.2. እዚ ሰውራዊ ዲሞክራሲ ውድብ እዚ ንቀጻልነት ዲሞክራሲ ክብል ንኹሉም ዲሞክራሲያዊያን ሓይሊታትን ምንቅስቓሳትን ይድግፍ፡፡

8.3. ናይ ዓለም ህዝቢታት ብሓፈሻ ንፍትሒን ዲሞክራሲን ሓበራዊ ናብራ ንክምዕብል ኣብ ዘካይዱዎ ቃልስታት ይደጋገፍ፡፡

6. መደምደምታ

እዚ መደብ ዕዮ'ዚ ዲሞክራሲያዊ ምንቅስቓስ ሓርነት ኩናማ ኤርትራ (ዲሞክራሲ) ኣብ ራብዓይ ውድባዊ ጉባኤኡ ተመያይጡን ተኻቲዑን ካብ ዘጽድቆ እዋን ጀሚሩ ኣብ ስራሕ ይውዕል፡፡